Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Лаборатория по приложна лингвистика „Аксела Лазарова“

Изследователският подход в обучението по български език между традиционното и иновативното

проф. Велка А. Попова

labling@shu.bg

ЧЕТВЪРТИ ФОРУМ „Изследователски подходи в обучението по български език“

София, 28 октомври 2019 г.

„Кажи ми и ще забравя, покажи ми и ще запомня, включи ме и ще разбера.” (Конфуций)

Учещият в ролята на изследовател:

… в кабинета, на терена , …….. интроспекцията

**Учебно-изследователска*

**Изследователска активност*

Резюме

Във фокуса на доклада попада изследователският подход в обучението по български език като един от главните пътища за разрешаване на кризата между акумулирането на огромно количество знания в процеса на обучение и неспособността на обучаваните те да бъдат прилагани в практиката. По този начин **изследователската компетентност** се определя като един от най-важните компоненти на професионалния и педагогическия капацитет на учителя. А нейното формиране се осъществява директно в процеса на изследователска дейност, която студентите извършват.

В този контекст се поставят за разглеждане проблемите за подготвеността на студентите българисти за преподавателската практика, като се отчитат императивите на модерното време. Неговата изключителна динамика обаче предполага и полезното действие на програмата *учене през целия живот,* в рамките на която се вписват инициативите на Института за български език „Написаното остава“.

Подготовката на студентите – бъдещи учители по български език и литература

„Днешната подготовка на студентите – бъдещи учители по български език и литература – в контекста на педагогическите взаимодействия се отличава – от една страна – с придържане към традиционното наследство, от друга страна – със стремеж тази подготовка да се обновява според динамиката на социалните потребности.“ (Райчева 2011: 120)

Възникват въпроси относно диадите:

Квалифицираност – компетентност

Традиционност – иновативност

„Дали методическата подготовка на студентите днес се изгражда в контекста на принципа за приложно ориентирано обучение, в което идеите за иновативност и творчество да водят до реализирана промяна на съществуващата образователна парадигма – от репродуктивност към креативност и личностна самостоятелност?“ (Райчева 2011: 121)

Райчева, Соня. ПРИЛОЖНИ ОРИЕНТИРИ НА СЪВРЕМЕННОТО ЛИТЕРАТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ – ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“ – БЪЛГАРИЯ НАУЧНИ ТРУДОВЕ, ТОМ 49, КН. 1, СБ. Г, 2011 – ФИЛОЛОГИЯ.

Компетентностната **срещу** традиционната парадигма в организирането на образователния процес

- **Фокус върху процеса на обучение и активно и самостоятелно овладяване на теоретичните и приложните знания**.
- **Знанието не се „дава“, то се придобива в процеса на активна познавателна самостоятелна и изследователска дейност** – образователна, квазипрофесионална и професионална; в сферата на дейността на студента постоянно попадат нови и по-сложни проблеми, които изискват нови подходи за решаването им.
- **Изследователският подход в обучението** може да се представи с формулата **„Обучение чрез откритие“.** А самото *обучение* в този контекст веднага придобива характеристиката *развиващо*. Това ни връща към разбирането на Л. С. Виготски за съотношението *обучение – развитие*, според което обучението движи развитието напред, а развитието подготвя и прави обучението възможно и успешно.

Същност на изследователския подход в обучението:

- Въвеждане на **общи и частни методи на научното** изследване в процеса на учебното познание на всички негови етапи (от възприемането до прилагането на практика);
- Организация на учебна и извънучебна научно-образователна, проучвателско-творческа дейност;
- Актуализация на вътрешнопредметните, междупредметните и междуцикловите знания;
- Усложняване на съдържателната и усъвършенстване на процесуалната страна на познавателната дейност;
- Изменение на характера на взаимоотношенията учител – ученик – група (екип) ученици / преподавател – студент – група (екип) студенти по посока на сътрудничеството и кооперацията.

Организацията на изследователската дейност на студентите в светлината на компетентностната парадигма

- **Ориентация** не към процеса на формиране на професионални знания и умения, а върху **резултата** (*творческата активност* и *познавателната самостоятелност* на студента, *неговата готовност и способност да решава познавателни, комуникативни, организационни, дидактически, морални, изследователски проблеми*, както и *да понесе отговорност за резултатите от взетото решение*).
- **Активен характер на процеса на обучение**, тоест **формирането на теоретични знания, методически, изследователски умения** се осъществява в **практически дейности** (екипи от студенти извършват пилотни изследвания или се включват в големи изследователски проекти; използват се активни форми и методи на преподаване, иновативни технологии с продуктивен характер). Използват се **неимитативни** (проблемна лекция, лекция с предварително планирани грешки, евристичен разговор, дискусия, самостоятелна работа на студенти, планиране и реализиране на самостоятелно пилотно проучване и др.) **и имитативни** (анализ на ситуации и казуси, решаване на педагогически и комуникативни задачи, колективна мисловна дейност и др.) **методи на преподаване, които** позволяват на студентите да бъдат включени в активна познавателна дейност, да развият интерес към преподавателската професия.

- **Активно използване на информационни ресурси, възможности за дистанционно обучение, различни видове самостоятелни дейности на студентите в аудиторното и извънаудиторното време.** При това **самостоятелната изследователска работа на студентите** е един от най-важните компоненти на образователния процес в университета и водеща форма на неговата организация, условие за развитие на професионална и педагогическа компетентност на студентите.

Работейки самостоятелно, студентите не само пълноценно и дълбоко усвояват учебния материал, но и развиват умения за изследователска и професионална дейност, способност за работа с учебна и научна литература, способност за вземане на отговорни и конструктивни решения в различни кризисни ситуации. Важно е да се предостави възможност за избор на различни форми и видове самостоятелна работа в зависимост от степента на самостоятелност, постигната от студента.

- **Оценяването на постиженията по дисциплината** да се осъществява не чрез тестове, а с портфолио, видео казуси, изследователски проекти, пилотни проучвания, получени резултати от обучението на студентите.
- **Между преподавателя и студента** е необходимо да се изгради **връзка, основана на съвместна творческа дейност и активно партньорство.**

Обучението по български език в часовете и извън часовете по БЕ

Напр. **в часовете по УВОД В ОБЩОТО ЕЗИКОЗНАНИЕ** при студенти първокурсници от специалност „Българска филология“. По време на прехода от училище към университета.

Съвременните ученици?! Съвременните студенти?!

Умения:

- за активно слушане при максимална концентрация – **професионални провокации и казуси**
- за езиков анализ и разрешаване на лингвистични казуси
- за адекватно речево поведение с оглед на ситуацията на общуването и статуса на комуникантите

Компетентности:

- Да се овладеят основните понятия и термини. **Изследователска задача** – самостоятелно разработване на терминологичен справочник = компилация и творчество; опит за разграничаване на чуждия от собствения принос; оформяне на библиография.
- Придобитите основни знания да се базират на прагматична емпирична база.
- Да се постигне разбиране за българския език като една от вариациите на езика изобщо и като уникален и извънредно богат етноезик; като средство за постигане на целите на говорещия.

Преход от учебно-изследователска към изследователска активност

Ролята на изследовател

преподавател	студент
• Интроспекцията и митовете (*загърбвам*) • Провокации • Споделяне на личен опит (интроспекцията) • Споделяне на наблюдаван чужд опит	• **Задачи за самостоятелна работа**, зададени от преподавателя – лингвистични справочници, кратки научни съобщения, презентации, събиране и систематизиране на емпиричен материал • Участие в разрешаване на **казуси**, които се разглеждат на занятия
Тандем *Да поработим заедно в изследователската работилница!* • Мотивирано въвеждане на изследователската тема • Заедно в библиотеката – запознаване с речниците и разпределение на задачите • Планиране на индивидуалните изследователски проекти • Обсъждане и одобрение на изследователския план на всеки един от участниците • Самостоятелна работа по проекта • Уъркшоп	

Уъркшоп „Паметта и съдбата на думите“

На 12 декември 2018 година в зала 211 на Корпус 1 на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ се проведе уъркшопът „Паметта и съдбата на думите“. Участваха студенти от първи курс, специалност „Българска филология“. Събитието се вписва като извънаудиторен модул по дисциплината УВОД В ОБЩОТО ЕЗИКОЗНАНИЕ. Събитието беше организирано и ръководено от проф. Велка Попова. В него бяха включени доклади и дискусии, посветени на интересни лексикални и лексикографски проблеми. Студентките Антонина Пламенова Александрова, Петя Неделчева Пеева, Мервин Сергизова Адемова, Иванина Иванова Петрова, Нела Лъчезарова Найденова, Савина Ивайлова Цветкова, Стела Тодорова Иванова, Катина Иванова представиха резултатите от своите индивидуални изследователски проекти.

Истинско предизвикателство за проф. Попова беше да влезе в тази импровизирана лингвистична надпревара със своите талантливи студенти, които са и част от екипа на националния проект КлаДа-БГ. Тя представи резултатите от изследването на менталния лексикон на жителите на село Осмар, осъществено заедно със студентката Анета Недялкова (специалност „Българска филология“, магистърска програма „Лингвистика и библиотечно-информационни технологии“). Така данните от проведен асоциативен експеримент бяха конфронтирани с резултатите от лингвистичните анализи на студентите. Целта беше да се докаже необходимостта и полезността на интердисциплинарните подходи за постигането на по-висока степен на адекватност на проучванията на човешкото речево поведение. Така студентите на практика се убедиха в ефективността на заниманията си по събиране на асоциативни данни в рамките на работната програма на екипа на проекта КлаДа-БГ, както и в широката приложимост на създаваните асоциативни речници.

ВИДЕО СЕСИЯТА НА КАТИНА

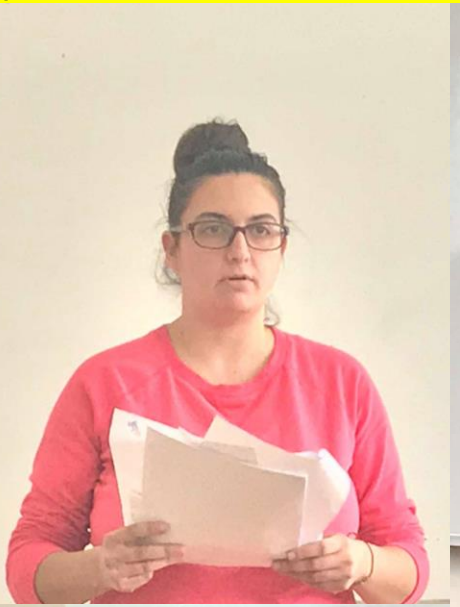

В проекта CLaDA-BG

Национална интердисциплинарна изследователска е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури CLARIN и DARIAH (КЛаДА-БГ) **(Споразумение № Д 01-164/ 28.08.2018 г.).**

http://clada-bg.eu/

СТУДЕНТИТЕ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В МРЕЖАТА

TOUR DE CLARIN

https://www.clarin.eu/Tour-de-CLARIN

ЛАБОРАТОРИЯ ПО ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

http://labling.fhn-shu.com/home.htm

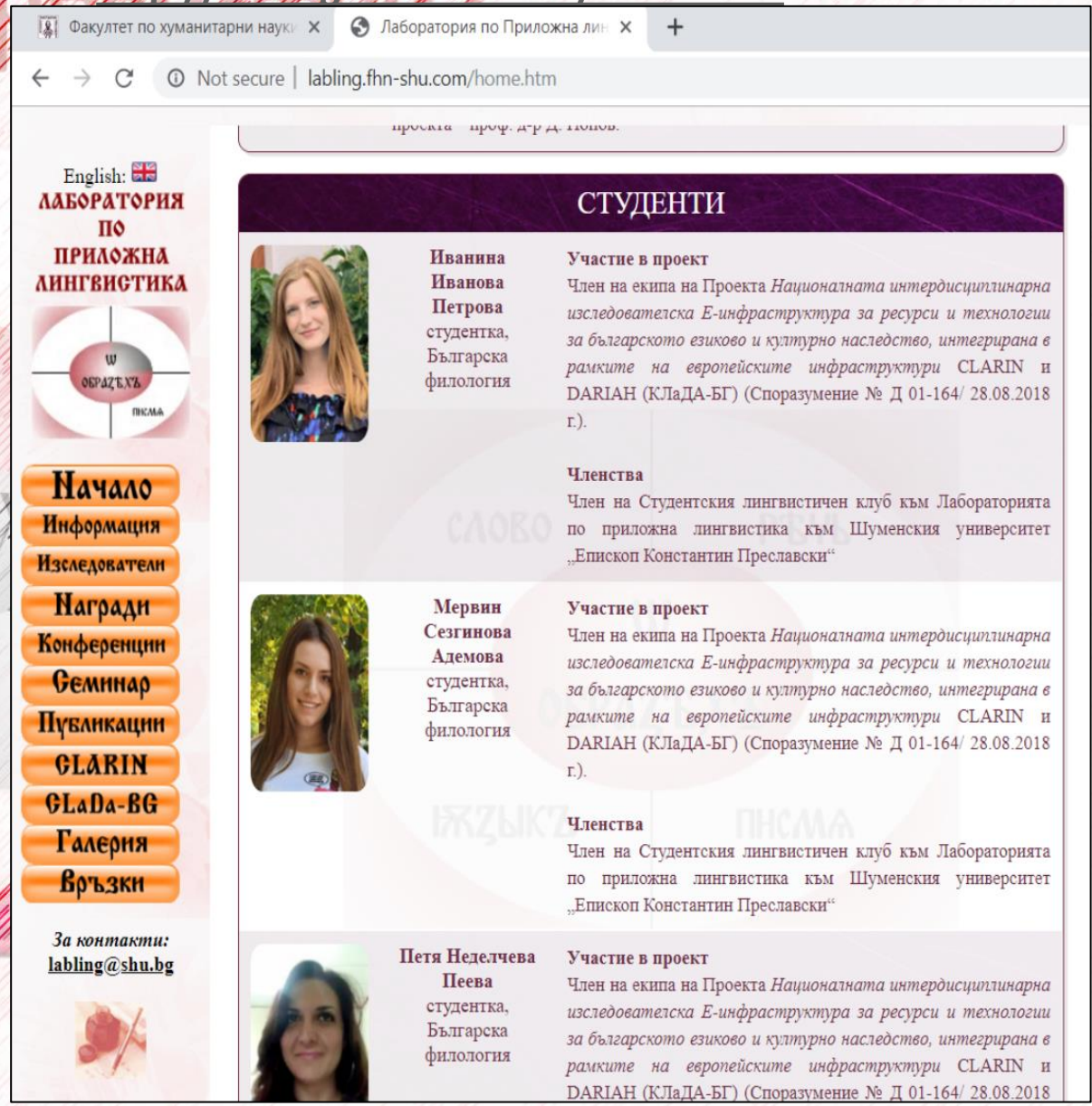

Факултет по хуманитарни науки | Лаборатория по Приложна лин

Not secure | labling.fhn-shu.com/home.htm

English:

ЛАБОРАТОРИЯ ПО ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Начало
Информация
Изследователи
Награди
Конференции
Семинар
Публикации
CLARIN
CLaDa-BG
Галерия
Връзки

За контакти:
labling@shu.bg

СТУДЕНТИ

Иванина Иванова Петрова
студентка, Българска филология

Участие в проект
Член на екипа на Проекта *Националната интердисциплинарна изследователска Е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури* CLARIN и DARIAH (КЛаДА-БГ) (Споразумение № Д 01-164/ 28.08.2018 г.).

Членства
Член на Студентския лингвистичен клуб към Лабораторията по приложна лингвистика към Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“

Мервин Сезгинова Адемова
студентка, Българска филология

Участие в проект
Член на екипа на Проекта *Националната интердисциплинарна изследователска Е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури* CLARIN и DARIAH (КЛаДА-БГ) (Споразумение № Д 01-164/ 28.08.2018 г.).

Членства
Член на Студентския лингвистичен клуб към Лабораторията по приложна лингвистика към Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“

Петя Неделчева Пеева
студентка, Българска филология

Участие в проект
Член на екипа на Проекта *Националната интердисциплинарна изследователска Е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури* CLARIN и DARIAH (КЛаДА-БГ) (Споразумение № Д 01-164/ 28.08.2018

ПРОДУКТИ, ПОЛУЧЕНИ В РЕЗУЛТАТ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА РАБОТА НА СТУДЕНТИТЕ

От учебно-изследователска активност:

- колекции с емпиричен материал
- презентации
- научни съобщения
- индивидуални пилотни проучвания
- библиографии

От изследователска активност:

- статии в съавторство с преподавател
- самостоятелна студентска статия
- дипломна работа
- доклади в международни конференции
- участие в националния проект КлаДа-БГ

Учебни речници

Корпуси със спонтанна детска реч

В работен режим …

Малко въпроси вместо заключение:

Как допринасят аудиторните и извънаудиторните занятия по езиковедски дисциплини за усъвършенстването на българския език и езиковите умения на ученици и студенти?

Проблемът за отношението субективна – обективна оценка се измества от проблема за адекватността и съдържанието на обективната оценка.

Дали е интересно да се занимаваш с наука? Може ли едно толкова сериозно занимание да е интересно, забавно? Не е ли просто мода на нашето време да се използват изследователски задачи в процеса на обучаването?

Дали модерната компетентностна парадигма в образованието предполага отказ от традиционното?

Съдбата на библиотеките, речниците, научните книги и учебниците?

Виртуалното пространство и информацията и услугите, които то ни предоставя (уебсайт на Института за български език при БАН, онлайн речниците, речник на жаргона, GOOGLE преводач, автоматичните редактори на мобилните телефони и т.н.)?

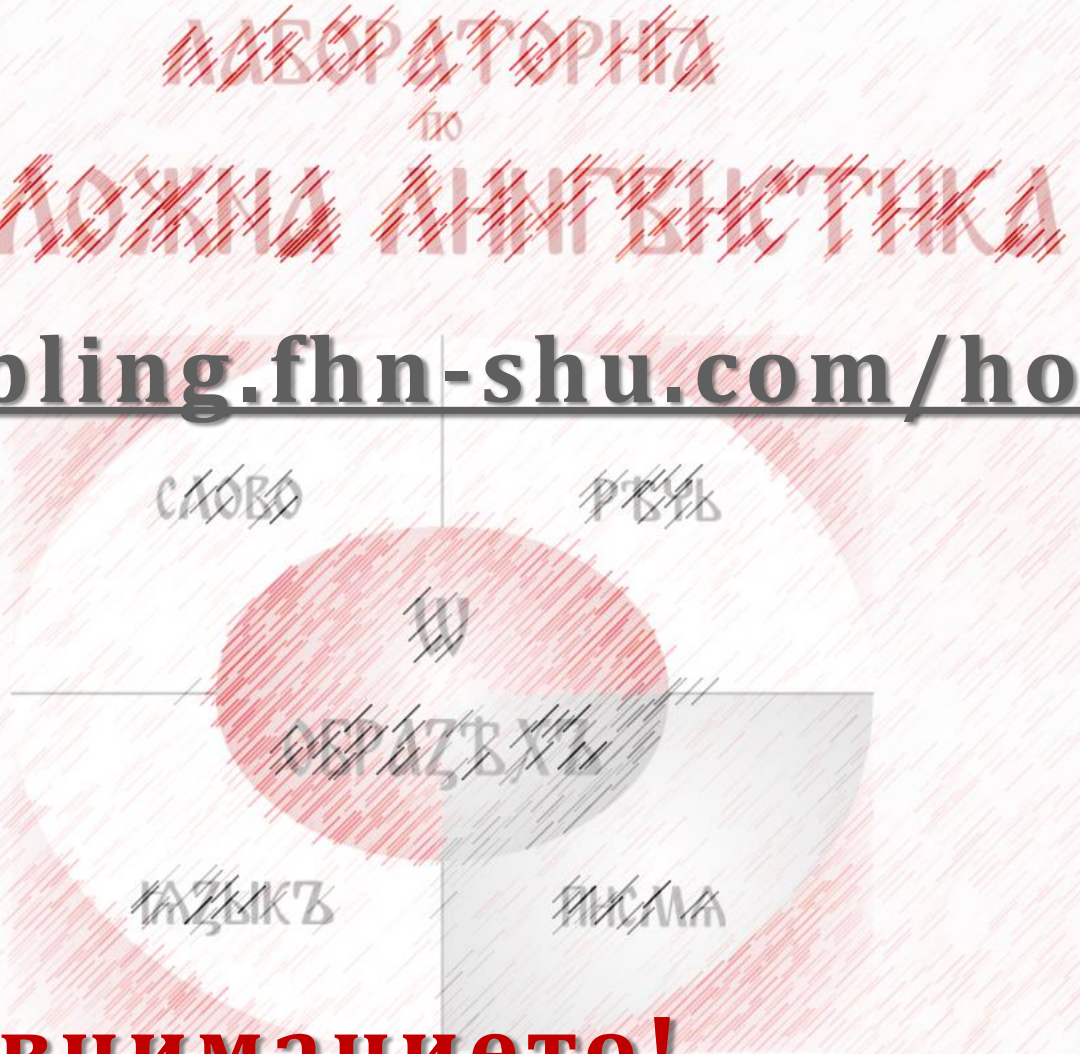

Благодаря за вниманието!